

A Szegedi Feminista Csoport Programnyilatkozata*
1989. szeptember 8.

Írta: Bollobás Enikő

Aggasztónak tartjuk, hogy a magyar társadalom jelenlegi aktivizálódásában a nők nincsenek jelen; nem találunk igazán jelentős számban nőket az inkább férfiklubokhoz hasonlatos alternatív mozgalmak vezetői között, s hasonlóan nem jelenik meg a nőkérdés az új politikai mozgalmak programjában.

Meggyőződésünk, hogy a nőkérdés nem luxusprobléma, amelynek megoldását a társadalom láthatóbb és súlyosabb betegségeinek orvoslása után lehet csak napirendre tűzni. Magyarország európai jellegű demokratizálódás nem valósulhat meg a nők teljes szellemi és anyagi felszabadítása nélkül. Nem hiszünk abban a demokráciában, amely csak a közéletre korlátozódik; nem tekinthető demokratának az a férfi, aki csak a közéletben, a politikai életben, ill. a szakmai szférában gondolkodik demokratikus módon, otthon azonban csak hierarchikus kapcsolatokban érzi jól magát, s a hagyományos munkamegosztás formáit követeli meg családjától és más privát kapcsolataiban.

Meggyőződésünk, hogy igazi demokratikus átalakuláshoz a személyes, a belső, a privát átalakulására is szükség van. A magyar reformfolyamat második évében tapasztalható pesszimizmusért az elmaradt társadalmi-politikai-gazdasági változásokat szokták okolni. Mi az elmaradt változásokat a privát szférában is keressük és vizsgáljuk, hiszen az autonómia, a szuverenitás és az emberi méltóság gondolata nem jelent meg még kellőképp a magyar progresszió tudatában. A feminizmus célja Magyarországon is az ember -- férfi és nő -- szellemi és anyagi felszabadítása, a valódi emberi méltóság megteremtése, ami csak az előítéletek és a diszkrimináció teljes felszámolásával, az élet minden formájának tiszteletével valósulhat meg.

A Feminista Csoport feladatának tekinti a nők mindennemű érdekvédelmét, a publikus és a privát ill. domesztikus szférában egyaránt. A közvetlen érdekvédelmen túl a Feminista Csoport feladatának tartja, hogy előmozdítsa Magyarországon annak az európai mentalitásnak a kialakulását, mely érzékeny a nők diszkriminációjára az élet összes szférájában. A feminizmus, ez a „nagy, globális forradalom” és „korszakos kérdés” (Heller Ágnes) nem jelent meg Kelet-Európában. Most, e jövőteremtő időszakban mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy a feminista gondolat -- más radikális eszmékkel együtt -- integrálódjon a magyar közgondolkodásba. Meggyőződésünk, hogy igazi demokrácia csak akkor alakulhat ki, ha emberek, társadalmi osztályok,

„fajok”, nemek, országok, kultúrák nem a mások feletti uralomra és mások elnyomására törekszenek, hanem egymás sajátosságait tiszteletben tartó együttműködésre. Emellett szükséges, hogy Magyarországon radikálisan újraértékeljük az ember és a természeti környezet viszonyát; éppen ezért szövetségesünknek tekintjük a vallás, „faj”, származás szerinti diszkrimináció felszámolásáért harcoló emberi jogi szervezeteket és csoportokat éppúgy, mint a környezetvédő mozgalmakat.

Munka-karrier-szakmai élet

Magyarországon a férfi és női munkaterületek, érdeklődési körök és munkalehetőségek markánsan elkülönülnek. A nőknek nem igen van lehetőségük a hagyományos női pályákon kívül érvényesülni.

Ez a szegregáció kétoldalú, amennyiben egyrészt a férfiak nem engedik be a nőket az olyan presztízs-munkakörökbe, mint például a szülészé vagy a sebészé, ahol a magas fizetés általában együtt jár bizonyos hatalmi helyzettel; másrészt pedig a nők sem ostromolják tömegesen az ilyen munkaköröket, hiszen eleve más pályák felé orientálódnak. De ha mégis hasonlóan magasán kvalifikáltak, tudásukat gyakran nem képesek a férfiakkal azonos intenzitással kamatoztatni, fenntartani, ill. megerősíteni.

Az érintett iparágak és szolgáltatások fejletlensége miatt a domesztikus feladatok ellátása, mely még mindig szinte kizárólag a nők kötelessége és felelőssége, sokkal több időt és energiát igényel Magyarországon, mint a nyugati demokráciákban. Éppen ezért a nők szakmai előmenetele általában lassúbb, mint a férfiaké; magas beosztást, ill. hatalmi pozíciót pedig elenyésző százalékban foglalnak csak el nők. A tudományos élet és a felsőoktatás vezetői (akadémikus, tanszékvezető, dékán, rektor, igazgató, főigazgató, stb.) közt aránytalanul kisebb számban találunk nőket, mint az alacsonyabb beosztásokban. Ennek az oka nem szükségképpen nőgyűlölet vagy szakmai bizalmatlanság, hanem inkább az, hogy csak kevés nő szerzi meg az e posztok betöltéséhez megkívánt tudományos minősítést.

A foglalkozások anyagi honorálás és presztízs, tekintély, hatalom szempontjából erősen hierarchikusak; ám Magyarországon ez a hierarchia a nemek szerint is leírható. Hallgatólagosan mind a nők, mind a férfiak elfogadják azt, hogy a tipikusan női munkakörök (tanár, tanítónő, óvónő, műtéti asszisztens, ápolónő, bolti kiszolgáló, fodrász, titkárnő, takarítónő, stb.), ahol a hagyományos női készségeket bocsátják áruba, a legrosszabbul fizetett szakmák legyenek. A magyar társadalom például anyagilag jóval magasabban honorálja az esetleg semmiféle képzettséggel,

tudással vagy szakmai ismerettel nem rendelkező benzinkutast, mint a kimutatottan bonyolult skill-együttest és belső elhivatottságot igénylő, szolgálat-jellegű hivatásokat, mint amilyen például a kórházi nővéré, a tanaré vagy az óvónőé.

Éppen ezért célunk összetett:

- szembeszállni azzal a szegregációs szellemmel, amely a magyar társadalomban már az óvodában megjelenik, majd az iskolai tankönyvekben és az ifjúsági irodalomban, ill. szubkultúrában tudatosodik, s meghatározza a nemek markánsan eltérő pályaválasztását, belső igénytől és egyéni elhatározástól függetlenül;

- bátorítani és jogi eszközökkel támogatni azokat a nőket, akik nem a hagyományos női pályákat választják;

- harcolni a hagyományos női munkakörökben dolgozók magasabb fizetéséért, a női készségek és szakmák, valamint a házimunka elismertetéséért.

Magánszféra-szexualitás-agresszió

A magyar feministák mélységesen aggódnak a nők privát kapcsolatokban történő kiszolgáltatottságáért.

Magyarországon nem megoldott a kontracepció kérdése, részben azért, mert nem terjedhettek el a nem-hormonális, s így a nőkre nem káros fogamzásgátlók, részben pedig mert nem alakult ki az a mentalitás, amely az autonóm személyiséget tiszteletben tartva a kontracepció felelősségének megosztását természetesnek tartja.

A magyar tömegkommunikáció majdhogynem nyíltan hirdeti a női test tárgyként való kezelését. A pornográfia határát súroló reklámok durva szexizmusán nem szokás felháborodni, hiszen valamiféle nyitott szellem hordozóinak hazudják őket azok, akik üzletet várnak tőle. A Belkereskedelmi Minisztérium posztereit és a gomba módra terjedő pornográf kiadványok megjelenésével a privát személyiség durva megsértése történik: az is kénytelen észrevenni a közterületen kiállított meztelen női képeket, aki nem akarja, azaz látásuk a járókelőkre ráerőszakolt, s nem egyéni döntések függvénye.

A nők nagy százaléka kénytelen nap mint nap eltűnni a férfi-agresszió különböző formáit. A szemérem elleni vétség, a szexuális megaláztatás és az erőszak számtalan válfaját szenvedni el szint minden Magyarországon felnövő leány és itt élő asszony -- gyakran az iskolában, a munkahelyen, családban, sötét utcán, stb. Mégis: csak a legritkábban keres törvényes orvoslást a szexuális

agresszió áldozata, mert önbecsülése erre nem készíti. Ha tenné is, nincs hová fordulnia: az ilyen esetekre nem működik hatékonyan az a struktúra, amely jogorvoslásra és lelki segélynyújtásra volna hivatott.

A jelenlegi gazdasági helyzetben, amikor a társadalom nagyobbik felének nem adatik meg a létbiztonság, a nőkre óriási feladat hárul. Szinte naponta kevesebb az a pénz, amelyből a család élelmezését kell megoldania; ehhez beosztás nem elég: többnyire csak a boszorkányos lelemény segít. A család élelmezése azért is felelősségteljes munka, mert Magyarországon szinte nem is létezik nutritív kultúra. Sajnálatos, hogy a magyarországi élelmiszerárak fordított arányban vannak az emberi szervezet szükségleteivel: az egészségre káros, szinte méregként ható élelmiszerek a legolcsóbbak, s így leginkább a népélelmezés részei, míg a valóban egészséges étrend majdhogynem megfizethetetlen.

Mindennek fényében a következő álláspontot alakítottuk ki:

- a női reprodukciós jogok tiszteletben tartása nem követelné az abortuszok amúgy is katasztrofális számát, hanem éppen csökkentené; ehhez szükséges a kontracepciós formák nagyobb skálájának kialakítása, propagálása és hozzáférhetővé tétele nők és férfiak számára egyaránt;

- a szexuális erőszak áldozatainak védelmére működő jogi garanciákra és pártfogó fórumokra van szükség, valamint az egyes személyek segítségét és esetleg megmentését szolgáló házak, telefonvonalak, hálózatok kiépítésére;

- tisztázni kell a pornográfia agresszív jellegét, s visszaszorítására (hogy például csak az érdeklődők számára legyen hozzáférhető) lépéseket kell tenni;

- elodázhatatlanul szükség van a magyar lakosság élelmezéstan felvilágosítására, hogy a helytelen táplálkozással összefüggő betegségek (pl. trombózis, érszűkület, érrendszeri megbetegedések, szívinfarktus, stb.) ne legyenek Magyarországon népbetegségek, növelve a mortalitás amúgy is katasztrofális méretét. Feltehetően újra be kell vezetni a közoktatásban az egészségtan tárgyat, immár a tudományterület legújabb eredményeinek továbbítására. Fel kell állítani ezen kívül egy tanácsadó és ellenőrző szolgálatot, hogy az ismeretek praktikus alkalmazása szakértői felügyelettel folyjon.

Szegedi Feminista (Nővédelmi) Csoport

Elnök: Bollobás Enikő

Titkárok: Balaton Anita, Horváth Zita, Varga Andrea

Postacím: JATE Angol Tanszék, Szeged 6722, Egyetem u. 2.

*A Feminista Csoport megalakulásával a JATE Angol Tanszékén már másfél-két éve laza formában működő, feminista tudományokkal foglalkozó munkacsoport legalizálódott, ill. intézményesült, függetlenítve magát az Angol Tanszék Amerikanisztika Speciális Képzésének oktatási kereteitől. A Feminista Csoport ilyen „előélete” magyarázza, hogy tagjainak többsége a szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának oktatói és hallgatói közül került ki, bár a csoportban jelen vannak más városok, intézmények és tudományterületek képviselői is. A Szegedi Feminista Csoport közös Programnyilatkozatot dolgozott ki, mely mint alapokmányt minden tag elfogadott.